

Nepošteni pogoji potrošniških pogodb - dolžnosti nacionalnih sodišč po pravu EU

ZBIRNI PODATKI

Avtor: Zoran Skubic, univ. dipl. pravnik, podsekretar na Ministrstvu za pravosodje in javno upravo RS

Publikacija: Pravna praksa - 2013, številka 9, stran 21 | GV Založba, d.o.o., 7.3.2013

[Povezava do dokumenta na portalu IUS-INFO](#)

Stališča avtorja v članku so njegova lastna in ne odražajo nujno stališč ustanove, pri kateri je zaposlen.

Banif Plus Bank Zrt proti Csabi in Viktóriji Csipai, št. C-472/11, 21. februar 2013

Sodišče Evropske unije (Sodišče) je s sodelovanjem našega nacionalnega sodnika v eni nedavnih odločitev obravnavalo dileme, s katerimi se v praksi soočajo nacionalna sodišča držav članic pri uporabi določb Direktive o nedovoljenih pogojih (Direktiva).¹ Tokrat je bilo na vrsti vprašanje, ali je v skladu s pravom EU madžarska procesna ureditev, ki od nacionalnega sodišča, ki je v postopku glede veljavnosti potrošniške pogodbe po uradni dolžnosti ugotovilo nedovoljenost (ničnost) nekega konkretnega pogodbenega pogoja,² zahteva, da o tem obvesti stranki postopka in ju hkrati pozove, da se o tem izrečeta. Ob tem pa je Sodišče jasno poudarilo tudi, da morajo nacionalna sodišča, kadar v luči Direktive presojujejo veljavnost potrošniških pogodb, po uradni dolžnosti preveriti tudi morebitno nedovoljenost prav vseh pogodbenih pogojev posamezne potrošniške pogodbe, in ne le tistih, ki so neposreden predmet spora med strankama.

Tožnica je madžarska banka, s katero je prvotoženi (potrošnik) leta 2006 sklenil kreditno pogodbo, ki jo je pripravila banka, pri čemer naj bi bil zadnji obrok posojila vmjen junija 2012. V pogodbi je bil določen tudi poseben pogoj (št. 29), da mora kreditojemalec v primeru, če pogodba predčasno preneha zaradi njegove neizpolnitve ali drugega dejanja, ki mu ga je mogoče pripisati, poleg zamudnih obresti in stroškov plačati tudi vse neplačane zapadle obroke.

Pri tem pa zapadli obroki poleg glavnice vključujejo tako dogovorjene obresti kot tudi zavarovalno premijo. Prvotoženi že od 2008 ni plačeval obrovov posojila, zato je banka pogodbo odpovedala in terjala poplačilo v skladu s pogojem št. 29. Ker pa potrošnik te zahteve ni izpolnil, je banka proti njemu in njegovi soprogi³ vložila tožbo pred pristojnim madžarskim sodiščem. To pa je stranki v postopku obvestilo, da je pogoj št. 29, kot je določen v kreditni pogodbi med njima, po mnenju sodišča nedovoljen, in ju pozvalo, naj se o tem izrečeta. Banka je zatrjevano nedovoljenost pogoja izpodbijala, prvotoženi pa je kot utemeljenega pripoznal le znesek glavnice. Temu je sledila prvostopenjska sodba, ki je prvotoženemu naložila le plačilo zneska, izračunanega brez upoštevanja pogoja št. 29, čemur je sledila pritožba banke in posledično pot v Luksemburg.

Bistvena dilema postopka je vprašanje, ali Direktiva nasprotuje nacionalni ureditvi, ki domačemu sodišču nalaga, da mora v primeru, če po uradni dolžnosti ugotovi nedovoljenost pogodbenega pogoja, pravdni stranki o tem obvestiti in jima dati možnost izjave o tem dejstvu.⁴

Sistem varstva Direktive je utemeljen na premisi, da je potrošnik v pogodbenem razmerju s prodajalcem (ponudnikom) praviloma v podrejenem položaju tako glede pogajalske moči kot tudi ravni obveščeniosti. Posledično privoli v pogoje, ki jih je predhodno sestavil (vsilil) prodajalec, pri čemer praviloma ne more vplivati na njihovo vsebino.⁵ Zato Direktiva kot protitež temu "znatnemu in neupravičenemu neravnotežju v pogodbenih pravicah in obveznostih pogodbenih strank" določa, da nedovoljeni pogoji za potrošnika niso zavezujoči (prvi odstavek 6. člena), pri čemer gre za zavezujočo določbo, katere namen je vnovična vzpostavitev enakopravnega razmerja med sopogodbentiki.

Tu pa je ključna vloga nacionalnih sodišč, saj morajo ex officio v luči Direktive presoditi dejansko nedovoljenost pogodbenega pogoja ter tako in concreto izravnati neravnotežje med potrošnikom in prodajalcem.⁶ Pri tem pa je treba poudariti, da so nacionalna sodišča po Direktivi glede ukrepov po ugotovitvi nedovoljenosti pogodbenega pogoja glede nadaljnje usode pogodbe vezana na nacionalno ureditev.

Vendar pa je nacionalno sodišče po drugi strani tudi pri izvajanju prava EU zavezano spoštovanju pravice do učinkovitega pravnega sredstva pred nepristranskim sodiščem.⁷ Načelo kontradiktornosti je tu kot sestavni del pravice do obrambe bistven element, zato ga mora (nacionalno) sodišče posebej pazljivo upoštevati prav v primeru, kadar razsoja ex officio.

Bistvo načela kontradiktornosti ni (le) v tem, da ima vsakokratna stranka pravico seznaniti se z dokazi in pravnimi stališči, ki jih je v pravdi predložila nasprotna stranka, in da o njih razpravlja. Enako pomembna je tu pravica pravnice stranke, da se z elementi, ki jih sodišče sicer preizkuša po uradni dolžnosti in na katere namerava opreti svojo (končno) presojo, seznaniti in o njih razpravlja.⁸

Madžarska ureditev, ki od sodišča zahteva poprejšnjo seznanitev in razpravo strank o razlogih za ničnost (nedovoljenost?), je torej v tem delu skladna z Direktivo. Ker je po Direktivi torej dolžnost nacionalnih sodišč, da vzpostavijo dejansko ravnatežje med

potrošnikom in - praviloma nadrejenim - prodajalcem, pa mora nacionalno sodišče pri presoji potrošniških pogodb po uradni dolžnosti preveriti vse pogoje glede njihove morebitne nedovoljenosti, in ne le tistih, ki so neposredni predmet pravnega postopka.

Sklep

Žal predstavljena sodba ne pomeni premika glede naše nacionalne dileme o konceptih ničnosti in izpodbojnosti na eni strani in "nedovoljenosti" po pravu EU (Direktivi). Iz opisa odločbe je namreč razvidno, da ima "evropski" koncept nedovoljenosti elemente tako izpodbojnosti kot tudi ničnosti. Izpodbojnost se ugotavlja (zgolj) na predlog upravičene stranke, pri ničnosti, ki se praviloma uveljavlja ex officio, pa gre za "civilno smrt" pogodbe ali (vsaj) njene določbe, ki se praviloma ugotavlja ex tunc, konvalidacija pa (načeloma) ni mogoča. Sicer nedovoljen pogoj potrošniške pogodbe pa v skladu z Direktivo konvalidira, če potrošnik kljub seznanitvi sodišča o njegovi naravi izrazi svobodno in zavestno soglasje za njegovo (nadaljnjo) uporabo.

Glede obravnavane procesnopravne ureditve in spoštovanja načela kontradiktornosti "po uradni dolžnosti" pa menim, da slovenska rešitev veljavnega Zakona o pravnem postopku (ZPP)⁹ v celoti ustreza predstavljenim evropskim standardom, saj v drugem odstavku 7. člena jasno določa, da sodišče svoje odločbe ne sme opreti na dejstva, glede katerih strankam ni bila dana možnost, da se o njih izjavijo. To velja tudi za dejstva, ki jih sodišče ugotavlja (in ugotovi) po uradni dolžnosti.¹⁰

¹ Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288).

² Glede večkrat obravnavane dileme "nedovoljenosti" in "ničnosti" ter s tem povezanega odnosa (kolizije?) med določbami Obligacijskega zakonika (Ur. l. RS, št. 97/07 - UPB1) in Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot, Ur. l. RS, št. 20/98 in nasl.) glej Juhart, M.: Erozija obligacijskega prava, v: Podjetje in delo, št. 6-7/2008, str. 1253-1260. Primerjalnopravno glej sklepne predloge naše nacionalne generalne pravobranilke V. Trstenjak z dne 7. maja 2009 v zadevi Eva Martín Martín proti EDP Editores, S.L., C-227/08, tč. 51.

³ Enotno sosporništvó na podlagi veljavnih določb madžarskega družinskega prava.

⁴ Po madžarski procesnopravni ureditvi mora pravno sodišče, ki je po uradni dolžnosti ugotovilo kakršenkoli razlog za ničnost, o tem obvestiti stranke postopka in jim dati možnost, da se opredelijo do te ugotovitve, drugače ničnosti kot take ne more razglasiti.

⁵ Glej predvsem Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, 6. oktober 2009, tč. 29; in Banco Espa?ol de Crédito, C-618/10, 14. junij 2012, tč. 39.

⁶ Glej VB Pénzügyi Lizing, C-137/08, 9. november 2010, tč. 47-49; in Banco Espa?ol, tč. 40-42. Vendar pa ta patria potestas pristop glede varovanja potrošnikovega položaja in interesov ni absoluten. Sodišče je tako v doktrinarni zadevi Pannon pojasnilo, da nacionalnemu sodišču na podlagi Direktive ni treba izključiti uporabe zaševnega (nepoštenega) pogoja, če potrošnik kljub opozorilu sodišča ne uveljavlja dejstva, da je ta pogoj nedovoljen in nezavezujoč (volenti non fit iniuria; Pannon GSM, C-243/08, tč. 33 in 35).

⁷ Glej prvi odstavek 47. člena Listine EU o temeljnih pravicah.

⁸ Stranke morajo tako biti seznanjene z vsemi pravnimi in dejanskimi okoliščinami, ki lahko odločilno vplivajo na izid postopka, ter imeti možnost, da o njih

argumentirano razpravljajo. Glej v tem smislu Komisija proti Irski in drugim, C-89/08 P, 2. december 2009, tč. 50 in 54-56.

⁹ Ur. l. RS, št. 26/99 in nasl.

¹⁰ Madžarsko civilno procesno pravo gre celo dlje, saj za "veljavnost" ničnosti ne zahteva samo seznanitve pravnih strank z elementi, ampak z dokazno oceno samo - pred izrekom sodbe.